

Historie s jazykem

Kasia Szewczyk: Pavle, vrat' me se do února, kdy jsme se seznámili během lekce polštiny, kterou vede druhá evropská dobrovolnice Kinga. Co tě přivedlo k tomu, že ses do kurzu zapsal?

Pavel Koudelka: O kurzu jsem se dozvěděl z facebookové stránky vaší organizace. Řekl jsem si, že bych to mohl vyzkoušet, protože kromě jazyka mohu poznat i nové lidi. Kromě toho část mé rodiny pochází od polsko-českých hranic, přesněji z okolí Kladska, kde docela často pobývám. Mohu dokonce říct, že tam leží kus mého srdce.

Míváš tam častý bezprostřední kontakt s Poláky?

Spíše sporadický. Vybavují se mi dvě situace z minulosti. Jedna, kdy jsme s kamarádem vzali do auta stopující Poláky a nemohli jsme se s nimi domluvit. Nakonec jsme se s nimi bavili anglicky. Druhá, kdy jsem se zúčastnil výletu do nacistické podzemní továrny, Podzemního města Osówka. Jeden kamarád znal základy polštiny, ale když polský průvodce mluvil příliš rychle, tak pro nás nestíhal překládat. Jazyk se v obou těchto situacích jevil jako hlavní problém.

A když se poohlédneš za těmi měsíci výuky, tak co je pro Tebe osobně největším přínosem tvého snažení?

Nejdůležitější je, že teď bych při setkání s Poláky pravděpodobně nemluvil v angličtině, ale v polštině a češtině. Díky lekcím a setkávání s vámi se učím polštinu odposlouchávat a lépe jí porozumět. Mám taky pocit, že naše jazyky jsou si poměrně blízké. Liší se hlavně významy některých slov, a to může způsobovat problémy v komunikaci.

Učíš se polský jazyk, z našich hovorů vím, že ani společná historie našich statů ti není cizí – jsi totiž vášnivým historikem. Jsem zvědavá, zda ses před našim příjezdem zajímal také o polskou kulturu?

Musím se přiznat, že nikoli. Znal jsem jenom několik jmen představitelů polské politiky. Na druhou stranu mi nebyl cizí běžný stereotyp o „Polákovi-katolíkovi“. Tím víc jsem rád, že chodím na polštinu a že se setkáváme i soukromě, protože mám možnost poznávat Polsko z různých stran.

Zmínila jsem se o historii, o které bych s tebou chtěla promluvit více. Zajímá mě, které kapitoly polských, anebo lépe řečeno polsko-českých dějin jsou v současnosti probírány na různých typech škol v České republice?

Když se na to podívám z hlediska všech úrovní vzdělávání, tak neexistuje mnoho zmínek o polské historii. Polsko-české dějiny se propletly již na začátku a o tom se určitě mluví, to je spojené s christianizací, Měškem I. a českou princeznou Dobravou. Stručně se zmiňuje Břetislavův vpád do Hnězdna, Jagellonci nebo dělení Polska. Potom až události z 20. stol. Hlavní témata jsou samozřejmě Těšínsko a období komunismu a s tím spojená spolupráce polských a českých disidentů. Ze sousedních zemí se u nás více probírá historie Německa a Rakouska, s nimiž byl náš osud svázaný více, a to za Habsburků nebo za Protektorátu.

Mezi Poláky jsem se nejednou setkala se zažitou představou Čechů jako národa Švejků – zbabělých lehkomyšlníků. Chtěla bych vědět, jak je toto přirovnání přijímáno samotnými Čechy. Líbí se vám, anebo ho považujete za křivdu a lež?

To záleží na člověku. Zním Čechy, kteří mají to přirovnání celkem rádi, ale znám také takové, kteří ho nesnášejí. Každá mince má dvě strany. Celkově mohu říct, že česká povaha je taková, že když jde přežít, tak se dá vydat i cestou humoru. Sám mám knihu, která obsahuje samé české vtipy z období Protektorátu. Na druhou stranu byli vždycky Češi, kteří raději bojovali, a patos, který já osobně nemám rád, býval též přítomen. V naší historii, podobně jako v jiných, můžeme najít jak zbabělce, tak hrdiny.

Jsou Češi otevření k diskusi o vážných tématech novodobé historie?

Samozřejmě to záleží na situaci, ale vcelku si myslím, že ano. Více diskutují mladí, kteří mohou snadněji a zároveň i kritičtěji nahlédnout to, co se událo před několika desetiletími.

V současné době můžeme v Česku vidět na jedné straně silný resentment po období komunismu, a naopak na druhé jeho odmítání. Přichází ale i kritické zhodnocení vůči komunismu negativně nastavené historiografie 90. let a s tím spojených postojů Čechů. Ve větší míře začal tento proces pražský historik Michal Pullmann se svou knihou „Konec experimentu“. Tam ukazuje, že tehdejší chování Čechů nebylo tak černobílé a že bylo dáno různými aspekty.

Nedávno ses zúčastnil promítání dokumentárního filmu „Gottland“ podle knihy M. Szczygiela, ve které píše také o tebou zmíněném období komunismu v Československu. Sama kniha se těší velké popularitě mezi Čechy. Nyní natočilo několik mladých českých režisérů podle této knihy film. Odkud si myslíš, že se vzala taková popularita u vás?

„Gottland“ jsem četl poměrně dávno, ale líbilo se mi, že cizinec o nás napsal knihu, která svým způsobem popisuje zajímavé dějové linie a nejednoznačné postavy. Možná že toto se líbí také jiným. A k tomu všemu nás autor ještě chválí, no aby se to Čechům nelíbilo!

Jak hodnotíš samotný film? Doporučil bys ho jiným?

Ano, líbil se mi. Zajímavé je, že každá část filmu je natočena jiným režisérem. Film se skládá z pěti částí a každá z nich se zaměřuje na jednu reportáž z knihy. První se týká obuvníka „impéria“ T. Bati, druhá Lídy Baarové – herečky, do které se zamiloval Goebbels, třetí je o spisovateli Eduardu Kirchbergerovi a čtvrtá o Stalinově pomníku v Praze. Pátá, mně osobně nejbližší, je o Zdeňku Adamcovi, který se v roce 2011 upálil právě na místě, kde se v roce 1968 upálil Palach. Pro mě je významná kvůli tomu, že jsem tehdy byl v Praze, nedaleko od místa, kde se to stalo, a vzpomínám si, jak nám to učitel oznamoval na přednášce.

Když už se bavíme o složitých a kontroverzních lidech a událostech, chtěla bych se zeptat na česká tabu. Existují témata, o kterých se Češi nechtějí bavit?

Těžko říci. Pokud jde o historii, tak si myslím, že velkým tabu ještě nedávno bylo téma odsunu sudetských

Němců. Teď se to změnilo. Poprvé po revoluci přišel s diskusí na toto téma V. Havel. Potom se objevila česko-německá deklaráce řešící tuto otázku. Zdá se mi, že mladší generace se diskuzi, co dělali a jak rozhodovali jejich rodiče nebo prarodiče, otevírá. Pro starší, předpokládám, to může být stále ještě tabu.

V Polsku se jedním z předních témat veřejné diskuse stává Varšavské povstání, a to jak z hlediska hodnocení jeho nutnosti, tak i očividného trendu jeho komercializace. Lidé litují nejenom oběti, ale také zničenou Varšavu. Zajímalo by mě, zda se také zde vedou debaty mezi historiky o tom, jak by vypadal Liberec nebýt Benešových dekretů?

To je velmi těžká otázka a Češi, kteří se o tom baví, se jistě pohádají. Osobně přemýšlím, a nemyslím teď jenom na Liberec, ale všeobecně, jak by asi vypadaly dějiny, kdyby se poválečná historie ubírala jiným směrem a Němci nebyli odsunuti. Předpokládám, že by to mohlo dopadnout podobně jako s Maďary na Slovensku. Němci by se mohli stát obyvateli druhé kategorie. Avšak jako historik bych měl říct, že žádné „co by bylo, kdyby“ do historie nepatří.

Tak se vraťme do reality kolem nás. Setkáváš se v Liberci a jeho okolí kromě lekcí polštiny s polsko-českými projekty, akcemi a kontakty?

Bohužel ne. Myslím si, že tady jsou silnější ty vztahy česko-německé. Polsko-české mi symbolizujete vy, evropské dobrovolnice a lekce polštiny.

Máš nějaký názor na tuto disproporci?

Myslím si, že Češi se dívají na Poláky svrchu jako na chudší sousedy. Je to samozřejmě hloupý stereotyp, ale mám pocit, že tady prostě je. Není příliš chuť poznávat Poláky a zavedení hovoru na téma polské potravin po nedávných aférách situaci ještě zhoršuje. Na Němce se díváme naopak jako na bohaté příbuzné ze Západu. Avšak v tomto případě též existují různé pohledy na věc.

Nakonec bych se chtěla zeptat, jestli je něco, co by sis přál a co je spojeno s Polskem?

Jako člověk, který má rád středověk, bych si přál více poznat polské středověké památky a navštívit např. Wawel v Krakově nebo křižácký hrad v Malborku. Chtěl bych také pokračovat ve studiu polštiny. Doufám, že se mi to podaří.